

MESTSKÉ
DIVADLO
ŽILINA

Kolektív
Hey! Slováci

Kolektív
Na môj obraz
námet
Gina Biarincová
dramaturgia
Daniela Brezániová
réžia
Anna Šoltýsová

Matej Feldbauer a kol.
Cesta do stredu duše
dramaturgia
Matej Feldbauer
réžia
Pavol Viecha

Tomáš Procházka a kol.
Requiem pre priateľa
réžia
Tomáš Procházka

dramaturgia celého projektu
Daniela Brezániová

účinkujú
Iveta Pagáčová
Michal Koleják
Michal Tomasy
Ivana Kubáčková
Ján Dobrík
Ada Juhásová
Braňo Bačo
Kristína Sihelská

svetová premiéra 7. februára 2020
134. premiéra Mestského divadla Žilina
Mestské divadlo Žilina
Horný Val 3, 01001 Žilina
vstupenky po-pia: 16:30-18:00
a hodinu pred predstavením
tel 0905 528 027, 0915 791 824, 0911 148 446
e-mail pokladna@divadlozilina.eu
web www.divadlozilina.eu

Autorský projekt

Hey! Slováci

Kolektív

Na môj obraz

Dramaturgia **Daniela Brezániová**

Námet **Gina Biarincová**

Réžia **Anna Šoltýsová**

Účinkujú

Ada Juhásová

Kristína Sihelská

Braňo Bačo

Matej feldbauer a kol.

Cesta do stredú duše

Dramaturgia **Matej Feldbauer**

Réžia **Pavol Viecha**

Účinkujú

Ján Dobrík

Ivana Kubáčková

Michal Tomasy

Tomáš procházka a kol.

Requiem pre priateľa

Réžia **Tomáš Procházka**

Účinkujú

Iveta Pagáčová

Michal Koleják

Dramaturgia celého autorského projektu

Daniela Brezániová

To sú tie naše vzorce...

Myšlienka zorganizovať projekt *Hey! Slováci* vznikla minulý rok po vlne reakcií na vyvesenie dúhovej vlajky Mestským divadlom Žilina. Ide o výnimočný typ projektu, v ktorom tri tvorivé tandemy pod vedením dvoch mladých režisérů a jednej režisérky dostali možnosť vyjadriť sa k téme inakosti. Stretávame sa s ňou každý deň, avšak v poslednom čase je osúchaná a častokrát zviazaná s negatívnymi zážitkami. Téma, z ktorej môže byť spoločnosť už unavená. Unavená buď z presýtenia, zastrešovania alebo unavená z neustáleho boja za toleranciu etnických, rasových či náboženských rozdielov. V súčasnosti môžeme mať pocit, že pod inakosť patria len dve kategórie — migranti a komunita LGBTI. Inakosť má však oveľa širší rozmer a v našej spoločnosti sa ukrýva veľa strachu a nepochopenia. Každého človeka rozhodujúcim spôsobom formuje kultúra, v ktorej sa narodil. Kultúrne vzorce sú neoddeliteľnou súčasťou našej identity a predsudky nemôžeme považovať iba za odsúdeniahodný fenomén, ktorý s postupnou vzdelanosťou zmizne v nenávratne.

Predsudky

„Je to smutná epocha, keď je ľahšie rozbiť atóm ako predsudky.“
Albert Einstein

Psychológia vníma predsudok ako niečo, čo si osvojíme, ale nie na základe našej praktickej skúsenosti či na základe našej zažitej expirié. To znamená, že sme ešte nevstúpili do žiadneho konania s človekom, alebo sa žiadnou realitou, ale už si osvojíme tento predsudok a ďalej sa vo svojom správaní alebo aj vyjadrovaní ním riadime (T. Podolinská). Pre etnológov sú predsudky očakávanie o charakteristikách ľudí, ktoré patria do nejakej kategórie a ide viac než o interpersonálne vzťahy, o medziskupinové vzťahy. Predmetom predsudkov je to, čo tá druhá skupina robí, alebo aká je oproti tomu, čo tá naša skupina robí (J. Plichtová). Prvá skupina si vytvorí nepriateľa v druhej skupine, ktorá sa špecifikuje odlišnými hodnotami či zvykmi. Cieľom aj jednej aj druhej skupiny je potreba byť tými dobrými — najlepšími. Ľudia potrebujú pozitívnu sebaidentitu, pozitívny obraz, potrebujú byť súčasťou takej skupiny, ktorá im to umožňuje. Vedci nehovoria o potrebe druhých znemožňovať, ale o potrebe byť lepšími — je to o našom egu.

Predsudky majú určitý vývoj, než sa z nich stanú pevne fixované postoje. Napríklad sa to môže začať doberaním, žartovnými vtípmi, z ktorých sa postupne stanú dehonestujúce vyhlásenia a urážky. Pri šírení týchto vyhlásení majú v súčasnosti najväčšiu moc médiá. Ak my ako spoločnosť dovolíme, aby dehonestujúce vyjadrenia boli prepáčené politikovi či moderátorovi, stáva sa to normou spoločnosti.

Môžu byť niektoré druhy predsudkov nebezpečnejšie ako tie ostatné? Pri skúmaní histórie je známe, že predsudky, ktoré v minulosti vyprovokovali vojny mali práve náboženský alebo etnický charakter. A ako bojovať proti predsudkom? Veda rozpoznáva dve teórie, na základe ktorých sa spoločnosť vyrovnáva alebo nevyrovnáva s predsudkami. *Teória konfliktu* hovorí, že čím sú dané skupiny rôznejšie, tým vyšší je potenciál konfliktu medzi skupinami, a dokonca to môže byť aj vo vnútri skupiny. *Teória kontaktu* zase hovorí, že čím častejšie skupiny prichádzajú do kontaktu, dochádza k osobným skúsenostiam a výmene informácií, a tým klesá miera konfliktnosti. *Osobný kontakt a získavanie bezprostrednej skúsenosti vedie k tomu, že konflikt postupne vymizne, alebo ani nevypukne. To je odpoveď na to, akým spôsobom sa dá proti tomu akoby bojovať bez toho, aby sme boli nejakí „humánni militanti“ — šírme čo najviac informácií.*

Umelecké diela sú silným nástrojom, ako meniť zaužívané predsudky. Aj tento fakt vyzdvihol v rozhovore s tvorcami projektu *Hey! Slováci* režisér P. Viecha: *Čo je však výborné, divák dostane naraz tri rôzne optiky, a to sa nestáva často. Vyzdvihnúť treba aj význam angažovaného divadla, čo potvrdil režisér T. Procházka: Verím v myšlienku, že divadlo má možnosti a zbrane na to, zmeniť človeka k lepšiemu. A vždy hovorím, ak sa nájde aspoň jeden človek, ktorý urobí cestou domov niečo inak vďaka tomu, čo videl, tak to celé malo zmysel.* Réžisérka tretieho tímu A. Šoltýsová poukazuje na citlivý zmysel: *Každá inakosť ústi do nejakého konfliktu. Je ťažké ustrážiť si hranicu, aby sme nikoho neurazili, ale zároveň vyjadriť svoj názor.*

Stereotyp

Veda rozlišuje dva typy stereotypov: **Autostereotypy** — obrazy o nás samých a **Heterostereotypy** — o iných, alebo iných o nás. V prvom rade je potrebné si uvedomiť, že stereotypy sú užitočné pre bežnú prax. V bežnom styku nemáme čas rozmýšľať o tom, či je tento človek bezpečný alebo nebezpečný. Naša miera dôvery sa riadi istými stereotypmi = pri negatívnych stereotypoch sa zapne akási kontrolka a naše správanie sa mení. Pokiaľ stereotypy nevedú k dehumanizovanému správaniu, tak isté stereotypy môžu efektívne racionalizovať naše bežné správanie.

Strach z neznáma

Generalizácia je nepriateľom ľudskosti.

Strach je pocit znepokojenia z blížiaceho sa zla. Ide o normálnu reakciu na skutočné nebezpečenstvo alebo ohrozenie. Strach motivuje k vyhnutiu sa zlu alebo k úteku pred ním. Strach môžeme definovať aj ako emóciu, ktorá nás upozorňuje na nebezpečenstvo. Je to naučená reakcia človeka, nie vrodená. Vo svojom pozitívnom zmysle nás môže strach podnecovať k lepším výkonom, k prekonaniu svojej pohodlnosti alebo samého seba.

predstavenie vedie

Katarína Škerenčáková

technické zabezpečenie inscenácie

pod vedením **Juraja Špaleka** realizovali

svetlá **Anton Mlacek, Lukáš Honíšek**

zvuk **Ľuboš Tomaščík, Lukáš Magoč**

rekvizity **Róbert Samec**

garderóba **Slavomíra Olejková**

stavba scény **Róbert Samec, Ján Štubňa,**

Juraj Lajda, Vlastimil Vyletel

bulletin zostavila **Daniela Brezániová**

grafický dizajn **Marcel Benčík**

riaditeľ divadla **Michal Vidan**

umelecký šéf **Eduard Kudláč**

šéfka výpravy **Eva Kudláčová–Rácová**

Je prirodzené, že ľudia sa potrebujú zbaviť strachu, získať pocit bezpečia. V histórii ale aj v súčasnosti na tom často profitovali najmä politici, ktorí sa pokúsili získať dôveru spoločnosti tým, že ponúkli jednoduché riešenie, ako sa zbaviť nepriateľa vzbudzujúceho strach v danej spoločnosti. Najskôr je potrebné nepriateľa definovať. Začína sa poukazovať na problémy, ktoré sú skutočné a väčšina obyvateľů sa s nimi môže stotožniť. Väčšinou ide o národ, ktorý je v rozpade. Krajina upadá, kultúra je dekadentná, politici sú skorumpovaní, hospodárstvo nefunguje správne atď... Totalitné režimy poukazovali na to, že za všetko môže nejaký nepriateľ. Spoločnosť sa môže znovu zrodiť alebo nová doba môže nastať iba vtedy, ak sa národ očistí od týchto nepriateľů. Ich hlavný cieľ je vyvolať pocit, že národ — spoločnosť je v ohrození. Pretože strach je jedna z najsilnejších ľudských emócií.

Človek je síce zmietaný strachom, predsudkami a vžitými stereotypmi, ale na druhej strane dostal aj všetky predpoklady na to stať sa tolerantným — dostali sme sebareflexiu, empatiu a možnosti neustáleho spoznávania a vzdelávania. Z racionálneho pohľadu sú predsudky pre spoločnosť potrebné. Poukazujú na to viaceré publikácie (Napríklad dielo vysokoškolského učiteľa sociálnej psychológie a sociológie práce Jána Koseka — *Právo (n) a predsudok*). Predsudky sú pre nás potrebnými na prežitie, avšak s neustálou nutnosťou pripomínať vzájomný dialóg — aby nás naše predsudky náhodou nezabili.

Projekt Hey! Slováci

Každý tvorivý tím mal za úlohu vytvoriť krátku jednoaktovku v pomerne krátkom čase, v minimalistických scénických a výtvarných podmienkach. Počas dvoch týždňů sa tvorcovia zatvorili do divadelného štúdia, kde vytvorili tri kreatívne laboratória. Výsledkom ich spoločnej autorskej tvorby sú tri mini-inscenácie, ktoré budú predvedené počas jedného večera ako tri rôzne optiky na vopred danú a spomínanú tému — inakosť.

Anna Šoltýsová pochádza z Michaloviec. Absolvovala divadelnú réžiu pod vedením Matúša Oľhu na Akadémii Umení v Banskej Bystrici a od roku 2018 pôsobí v Spišskom divadle. V Mestskom divadle Žilina sa podieľala na viacerých inscenáciách ako asistentka réžie. Počas projektu *Hey! Slováci* spolupracovala so študentkou scenáristiky na Filmovej fakulte **Ginou Biarincovou** a s **Danielou Brezániovou**, študentkou dramaturgie na Divadelnej fakulte VŠMU. Inšpirovali sa pnutím medzi postojmi tradičnej a netradičnej rodiny. Prichádzajú s príbehom dvoch súrodenců vychovaných v tradičnom prostredí, ktorí budú konfrontovaní s novými postojmi. Ako sa budú meniť ich vzťahy a názory? A vôbec existuje tradičná alebo netradičná rodina? Nie sú to len ostro vymedzujúce nálepky?

Pavol Viecha sa síce narodil v Žiline, ale vyrastal a aj žije v Bratislave. Absolvoval divadelnú réžiu pod vedením prof. Vajdičku na VŠMU a momentálne pokračuje v doktorandskom štúdiu. Počas štúdia sa podieľal na výnimočnom autorskom projekte *Faust*, ktorý spájal divadelnú a bábkarskú fakultu, alebo spolupracoval s Divadlom Zrakáč (Umelecký projekt nevidiacich, slabozrakých a vidiacich hercov) na inscenácii *Ste medzi nami* v Modrom salóne SND. Pavol Viecha počas projektu *Hey! Slováci* spolupracoval s **Matejom Feldbauerom**, ktorý študoval réžiu na Katedre bábkarskej tvorby VŠMU. Ako dvojica už spolupracovali aj na iných autorských inscenáciách. V tomto projekte sa nesnažili skúmať problém inakosti globálne — prečo nám prekážajú ľudia z iných kultúr. Ale práve naopak. Zaujímajú ich, bol či nemôže byť ľudia z vedľajšej dediny. Ich prvou inšpiráciou bol fenomén bitiek na dedinských zábavách a neznášanlivosť v rámci rôznych dedín z jedného regiónu.

Tomáš Procházka pochádza z Bratislavy, kde aj absolvoval divadelnú réžiu a dramaturgiu v ročníku Ľubomíra Vajdičku a Jána Štrbáka na VŠMU. Debutujúcou scénou bolo preňho Mestské divadlo Žilina a slovenské premiéry textov Jean Luc Lagarcea — *Som doma a čakám, že príde dážd* a *Zimná cesta* od Elfriede Jelinek. Naposledy divadlo uviedlo v jeho réžii dramaturgiu diela Ladislava Mňačka *Smrť sa volá Engelchen*. Réžisér sa tentokrát rozhodol s jeho hereckými kolegami spracovať skutočný príbeh, ktorý veľmi poznačil komunitu LGBTI a týka sa dedičského práva pri partneroch rovnakeho pohlavia. Inszenáciu venuje pamiatke svojho dobrého priateľa a zároveň ňou chce prakticky poukázať na to, ako taká základná vec ako registrované partnerstvá môžu ľuďom v jeho komunite uľahčiť život.

Hej, Slováci — pieseň

Evanjelický kňaz, básnik a historik Samuel Tomášik napísal hymnickú pieseň s názvom Hej, Slováci ešte v roku 1834, keď ho rozhorčilo, že v uliciach Prahy počuje nemeckú reč viac ako tú českú. U nás je známa najmä ako oficiálna hymna Slovenského štátu (1939 — 1945), no okrem toho, že jej vznik inšpiroval pomer češtiny a nemčiny, jej nápev vychádza z poľského hudobného podkladu a hymnou sa neskôr stala aj v Juhoslávii, Srbsku či v Čiernej Hore.

Zdroje

Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

riaditeľka Etnologického ústavu SAV

Prof. PhDr. Jana Plichtová, PhD.

z Katedry psychológie Filozofickej fakulty

Univerzity Komenského v Bratislave

<https://www.rtv.slovakia.sk/radio/archiv/11373/631407>

https://historyweb.dennikn.sk/clanky/detail/pravo-na-a-predsudok-https://senxskutocnost.sng.sk/chapters/1-na-polceste-k-slovenskemu-statu/hej_slovaci